

1 ÚVOD ...11

ŽIVOT

2 Perfer et obdura ...25

2.1 Kořeny ...26

2.2 Dětství a dospívání: Plzeň – Žatec – Strakonice –
– Praha (1895–1914) ...29

2.2.1 Gymnazista ...43

2.2.2 Všenory ...47

2.3 Vojna (1916–1918) ...49

2.4 Univerzita (1914–1921) ...55

2.5 Učitelské začátky – gymnázium Krásnohorská
(1921–1923) ...61

2.6 Slovenské období I – Žilina (1923–1926) ...65

2.7 Slovenské období II – Bratislava (1926–1938) ...79

2.7.1 Učitel učitelů ...85

2.8 Univerzitní učitel ...88

2.8.1 Hungarista ...88

2.8.2 Venia docendi ...91

2.8.3 Profesura ...96

2.9 Sine ira et studio (1939–1945) ...101

2.10 Po válce ...109

2.10.1 Praesens imperfectum perfectum
futurum ...121

2.11 Únor a léta zklidnění (1948–1968) ...128

2.12 Normalizace (1970–1983) ...135

2.13 Život soukromý ...140

LINGVISTA

3 Filolog mezi šelmami ...153

3.1 Šmilauer a „nové směry linguistické“ ...156

3.2 Spisovná čeština a jazyková kultura ...163

3.2.1 Havránek – Šmilauer ...168

3.2.1.1 Hledání pravdy ...178

- 3.3 Lingvistou po roce 1948 ...183
- 4 Onomastik ...186
- 4.1 Počátky (1922–1938) ...187
- 4.1.1 Staré Slovensko ...194
- 4.1.1.1 ... a jeho *Vodopis* ...200
- 4.1.2 Orava, Spiš a Liptov ...207
- 4.1.3 Onomastická miscelanea ...212
- 4.2 Návraty domů (1938–1945) ...214
- 4.3 Nové onomastické výzvy (1945–1960) ...218
- 4.4 Zlatá léta (léta šedesátá) ...223
- 4.4.1 *Osídlení Čech ve světle vlastních jmen* ...226
- 4.4.2 Šmilauerova onomastická škola ...237
- 4.5 Zúročení (1968–1983) ...246
- 5 Syntaktik ...251
- 5.1 Bádání slovosledná ...253
- 5.1.1 *Poloha přívlastku v Kronice pražské Bartoše Písaře – 1920* ...257
- 5.1.2 *Poloha přívlastku v Kronice pražské Bartoše Písaře – 1930* ...265
- 5.2 Syntézy ...272
- 5.2.1 *Novočeská skladba – 1947* ...276
- 5.2.2 *Novočeská skladba – 1966* ...280
- 5.3 Centrální syntaktické fenomény ...284
- 5.3.1 Věta ...285
- 5.3.1.1 Věta hlavní a vedlejší ...291
- 5.4 Syntaktické dvojice a syntaktické vztahy ...292
- 5.4.1 Přísudek ...295
- 5.4.2 Rozvíjející větné členy ...298
- 5.5 Grafické znázornění stavby věty a souvětí – *Učebnice větného rozboru* ...303
- 5.5.1 Větný rozbor ...307
- 5.5.1.1 Větný rozbor *in concreto* ...309
- 5.6 Text jako východisko a předmět školské výuky syntaxe ...313
- 5.7 Co zbylo ze syntaktika Šmilauera? ...319

- 6 O slovnících a slovníkáři ...324**
- 6.1 Posudky a kritické poznámky ...325
  - 6.2 Slovníky ...328
    - 6.2.1 ... příruční ...328
      - 6.2.1.1 Slova káraná ...334
      - 6.2.1.2 Odborné názvosloví ...342
    - 6.2.2 ... spisovné češtiny ...347
    - 6.2.3 ... staročeský ...356
      - 6.2.3.1 Edice ...361
    - 6.2.4 ... etymologický ...367
    - 6.2.5 ... frekvenční ...378
    - 6.2.6 ... cizích slov ...381
    - 6.2.7 ... synonymický ...383
    - 6.2.8 ... dialektologický ...386
  - 6.3 Nauka o slovu ...387
- 7 Legiony referátů. Recenzent ...400**
- 7.1 Zprávy a referáty ...401
  - 7.2 Lidé a jejich dílo ...404
    - 7.2.1 Stylistika ...405
    - 7.2.2 Syntax ...408
    - 7.2.3 Slovtvorba, lexikologie a morfologie ...412
- 8 Krása jazyka ...414**
- 8.1 Ve jménu jazykové praxe ...414
    - 8.1.1 Časopisy ...415
      - 8.1.1.1 *Pravopisný poradca* ...416
      - 8.1.1.2 Bibliografie ...423
      - 8.1.1.3 *Zprávy Kruhu přátel českého jazyka* ...425
    - 8.1.2 Přednášky ...427
      - 8.1.2.1 Kruh přátel českého jazyka ...434

UČITEL

- 9 Profil češtináře ...443**
- 9.1 Termíny a škola ...443
  - 9.2 Didaktik ...447
  - 9.3 Posuzovatel učebnic ...460
  - 9.4 Já jsem vášnivě rád učil... ...464

- 9.5 Veliký vědec mezi učiteli – veliký učitel mezi vědci ...474
9.6 Absolventi ...482

10 Závěr ...488

11 Summary ...495

Literatura ...504

Příloha 1 Rodokmen ...541

Příloha 2 Havránek–Šmilauer ...542

Příloha 3 Krása jazyka ...546

Příloha 4 Příklady Šmilauerem vedených diplomových
prací ...561

Bibliografie Vladimíra Šmilauera
(*Eliška Kudláčková-Doležalová*) ...564

Seznam vyobrazení ...634

Jmenný rejstřík ...642